

DJELOVANJE ŽUPNE ZAJEDNICE *AD EXTRA*

Josip ŠIMUNOVIĆ, Zagreb

Sažetak

U članku se raspravlja o djelovanju župne zajednice *ad extra*, tj. na društvenoj razini. Na mnoge načine djeluje župna zajednica *ad intra*: naviještanjem Božje riječi, slavljenjem sakramenata i ostalih liturgijskih čina te dijakonijskim služenjem. No župna zajednica kao dio društva u kojem egzistira djeluje i *ad extra*, tj. na društvenoj razini. Angažiranje vjernika u župnoj zajednici ne isključuje angažman u društvenoj zajednici.

Za djelovanje župne zajednice na društvenoj razini odabrali smo dvije činjenice. Prva, kao dio Crkve, župna je zajednica dio i određenog društva. Ona djeluje na određenom prostoru i kao takva ima svoj specifičan udio u *rastu i razvoju duhovno-tjelesnog integriteta čovjeka i u razvoju duhovno-kulturnog uzdignuća društva u cjelini*. Druga činjenica govori o tome da se, prema popisu stanovništva iz 2001. godine, 87,83 % građana izjasnilo katolicima. Biti pripadnikom Katoličke crkve ne znači odmah biti vjernikom odnosno angažiranim vjernikom, bilo unutar bilo izvan župne zajednice. Katolici se mogu podijeliti u nekoliko kategorija vjernika: praktični, tradicionalni, nominalni, izborni vjernici, odnosno na redovite praktikante, povremene praktikante, prigodne praktikante i nepraktikante. Većina navedenih vjernika nije odviše prisutna u životu i djelovanju župnih zajednica. Planiranje pastorala župne zajednice bilo bi okrnjeno ako se ne bi uzeo u obzir i velik broj hrvatskih vjernika koji samo prigodice prakticiraju svoju vjeru i koji su u različitim stupnjevima pripadnosti Crkvi i župnim zajednicama. No i kao takvi oni su članovi župnih zajednica. I njih se želi uključiti u život i djelovanje određene župne zajednice. Jedno od mogućih rješenja može biti upravo poticanje pripadnika takvih kategorija vjernika, ali i ne samo njih, na djelovanje u ime župne zajednice na društvenoj razini. Tako župna zajednica i njezini članovi mogu apostolski i misijski djelovati u društvu na navjeshiteljskoj, odgojno-obrazovnoj, socijalno-karitativnoj i kulturno-društvenoj razini.

Ključne riječi: župna zajednica, društvo, vjernik-građanin.

Uvod

Uvijek je potrebno analitički, kritički i normativno promišljati o oblicima župnog pastorala u našem vremenu i na našem prostoru. U župnom se pastoralu očitava i ostvaruje zapovijed Učitelja iz Nazareta: »Podite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!« (Mt 28, 19-20).

Župna je zajednica bazična struktura Crkve gledano u odnosu prema određenoj mjesnoj, ali i prema sveopćoj Crkvi. Tijekom svoje povijesti prolazila je različite, osobito konstruktivne dileme o tome kako se ostvariti u određenome povijesnom razdoblju. S jedne strane, ima svoju »dugu i vrlo duboko ukorijenjenu tradiciju, povezanu s kulturom, sa sociološkim i gospodarskim obrascima življenja, što je čini teže prilagodljivom, a s druge strane, ona je po svome položaju neraskidivo u dodiru s ljudima, kao pojedincima i kao skupinama, u interakciji sa svime što se događa u životnoj sredini, društvu, što je prisiljava na prilagodbu.«¹

Nadahnuti ovim tekstom, promišljat ćemo o župnoj zajednici i njezinoj djelovanju *ad extra*, tj. na društvenoj razini. Na mnoge načine djeluje župna zajednica *ad intra*: naviještanjem Božje riječi, slavljenjem sakramenata i ostalih liturgijskih čina te dijakonijskim služenjem.² No župna zajednica kao dio društva djeluje i *ad extra*, na društvenoj razini. Treba prevladati »višedesetljetnu getoizaciju« i u svome pastoralnom djelovanju *ad extra*, unutar postojećih društvenih prilika, evangelizirati javnost. Ta evangelizacija javnosti uključuje i vjernike laike, koji su članovi župne zajednice, ali i društva. Zato angažiranje vjernika u župnoj zajednici ne isključuje angažman u društvenoj zajednici. Prevladavanje »getoizacije Crkve« ne smije biti simbolično i djelomično,³ nego stvarno i konkretno, provodeći smjernice Drugoga vatikanskog koncila, koji potiče Crkvu, pa tako i svaku župnu zajednicu, da se otvara svijetu i njemu služi. Poslanje sakramenata krsta, potvrde i ženidbe upravo uključuje i zauzimanje za dobro u društvenim zbivanjima. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, kada govori o apostolatu laika, ističe da je apostolat laika »sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat svi određeni od samoga Gospodina po krštenju i potvrdi. Po sakramentima se pak, a osobito po Euharistiji, daje i hrani ona ljubav prema Bogu i ljudima koja je duša svega apostolata. Laici su posebno za to pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje.«⁴ Dalje u razvijanju konkretnog angažmana vjernika laika u društvu ide Dekret o apostolatu laika *Apostolicam*

¹ Bono Zvonimir ŠAGI, *Pastoral župne zajednice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 225.

² Usp. Konstitucija o svetoy liturgiji *Sacrosanctum concilium*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 10: »Liturgija je ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojeg proističe sva njezina snaga.« Euharistija je najuzvišeniji sakrament koji tvori i označava jedinstvo Božjega naroda (usp. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, u: *isto*, br. 11). Na euharistiju su usmjerena djela apostolata i crkvene službe (usp. Dekret o službi i životu prezbitera, *Presbyterorum ordinis*, u: *isto*, br. 5).

³ Usp. Josip BALOBAN, *Djelovanje Crkve u novim društvenim okolnostima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., str. 8–10.

⁴ Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 33.

actuositatem, koji ističe da je »apostolat u socijalnoj sredini povjerenje i obveza laicima da kršćanskim duhom prožmu mentalitet i navike, zakone i strukture zajednicâ u kojima žive. (...) Upravo na zajedničkom radnom mjestu, u istom zvanju, studiju, mjestu stanovanja, odmoru i društvu imaju laici najbolju priliku da pomognu svojoj braći.«⁵

Razlozi odabira ovog načina promišljanja o djelovanju župne zajednice na društvenoj razini su sljedeći: prvo, župna zajednica kao dio Crkve također je dio i određenog društva. Ona djeluje na određenom prostoru i kao takva ima svoj specifičan udio u »rastu i razvoju duhovno-tjelesnog integriteta čovjeka i u razvoju duhovno-kulturnog uzdignuća društva u cjelini«⁶.

Drugo, 87,83 % hrvatskih građana na popisu stanovništva iz 2001. godine izjasnilo se da pripada katolicima.⁷ Biti pripadnikom Katoličke crkve ne znači odmah biti vjernikom, osobito angažiranim vjernikom, bilo unutar bilo izvan župne zajednice. Tri vrijedna socio-religijska istraživanja provedena u Republici Hrvatskoj: *Vjera i moral u Hrvatskoj*,⁸ *European Values Study, Europsko istraživanje vrednota*⁹ i *Aufbruch*¹⁰, govore o različitim kategorijama vjernika u Hrvatskoj. To su praktični, tradicionalni, nominalni¹¹ i izborni vjernici¹². Ili: u hrvatskoj Crkvi i u hrvatskom društvu imamo redovite praktikante, povremene praktikante, prigodne praktikante i nepraktikante.¹³ Većina navedenih vjernika nije odviše prisutna u životu i djelovanju župnih zajednica. Planiranje pastoralna župne zajednice bilo bi okrnjeno ako se ne bi uzeo u obzir i velik broj hrvatskih vjernika koji samo prigodice prakticiraju svoju vjeru i koji su u različitim stupnjevima pripadnosti Crkvi i župnim zajednicama. No i kao takvi oni su članovi župnih zajednica. I

⁵ Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*, u: *isto*, br. 13.

⁶ Josip BALOBAN, *Djelovanje Crkve u novim društvenim okolnostima*, str. 7.

⁷ Usp. Mirjana LIPOVŠČAK (prir.), *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, materinskom jeziku i vjeri*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Statistička izvješća 1166, Zagreb, 2003., str. 27.

⁸ Djelomično izvješće ovog istraživanja možemo naći u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.), br. 4.

⁹ Djelomično izvješće ovog istraživanja objavljeno je u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.), br. 2.

¹⁰ Djelomični podaci ovog istraživanja objavljeni su u *Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije*, 128 (2000.), br. 12; a cjeloviti u: Pero ARAČIĆ, (ur.), *»Jeremija, što vidiš?« (Jr 24,3). Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, Biblioteka Diacovensia, Studije 3, Đakovo, 2001.

¹¹ Usp. Gordan ČRPIĆ, Stjepan KUŠAR, »Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj«, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.), br. 4, str. 555–556.

¹² Usp. Pero ARAČIĆ, Gordan ČRPIĆ, Krunoslav NIKODEM, *Postkomunistički horizonti. Obris sustava vrijednosti i religijskih orijentacija u deset postkomunističkih zemalja*, Biblioteka Diacovensia, Studije 6, Đakovo, 2003., str. 179.

¹³ Usp. Josip BALOBAN, Gordan ČRPIĆ, »Određeni aspekti crkvenosti«, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.), br. 2, str. 265.

njih se želi uključiti u život i djelovanje određene župne zajednice. Jedno od mogućih rješenja može biti upravo poticanje pripadnika takvih kategorija vjernika, ali i ne samo njih, na djelovanje u ime Crkve, a onda i u ime svoje župne zajednice na društvenoj razini.

U nastavku članka posvećujemo više pozornosti župnoj zajednici u društvu te putovima i načinima kako ona svojim djelovanjem može izgrađivati društvo, samu sebe i svoje članove. Angažiranim djelovanjem vjernika određene župne zajednice na društvenoj razini (*ad extra*) želi se postići angažirano djelovanje tih istih vjernika unutar same župne zajednice (*ad intra*). Time je Kristova Crkva aktivnija sama u sebi, ali je istodobno poput kvasca prisutna u konkretnom društvu.¹⁴

1. Župna zajednica u društvu

Kada govorimo o pastoralu župne zajednice, mislimo na pastoral koji se događa unutar same župne zajednice. Postoji mnoštvo oblika putem kojih kršćani mogu izgrađivati zajedništvo¹⁵ unutar i izvan župne zajednice. Župna zajednica nije zatvorena u sebe, u svoje događanje i ostvarivanje, nego iz snage euharistijskog slavlja i zajedništva te poslanja Isusa Krista apostolski i misijski djeluje i u društvu.

Papa Ivan Pavao II., u svojoj enciklici *Redemptoris missio*, naglašava: »Sveopćenitost spasenja ne znači da je ono udijeljeno samo onima koji, izrijeком, vjeruju u Krista i koji su ušli u Crkvu. Ako je spasenje namijenjeno svima, mora stvarno biti dostupno svima.«¹⁶ Misija je Crkve doći svima. Stoga je ona solidarna sa svima koji se trude oko istinskog dobra čovjeka i svijeta, pomažući svojim djelovanjem »napretku čovječanstva, suradnji među narodima, produblivanju mira u svijetu i čuvanju čovjekove okoline«¹⁷.

Paul Michael Zulehner označuje djelovanje Crkve u društvu prerečenom rečenicom sv. Atanazija: »Služimo Kyriosu u kairosu!«¹⁸ Služiti uskrsлом Gospodinu u darovanom vremenu, tj. u vremenu koje se trenutačno živi. U vremenu koje je drukčije od prošlog i budućeg vremena. Pastoral župne zajednice orijentiran je na život konkretnog čovjeka. U stvaranju životno blizih mjesta učenja i

¹⁴ Usp. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, br. 31.

¹⁵ Usp. Andreas WOLLBOLD, *Handbuch der Gemeindepastoral*, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 2004., str. 25.

¹⁶ IVAN PAVAO II., *Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, Redemptoris missio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., br. 10.

¹⁷ BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE, *Crkva. Zajednica koju Bog saziva i šalje. Poslanica*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 81.

¹⁸ Paul Michael ZULEHNER, *Fundamentalpastoral*, Band 1., Patmos Verlag, Düsseldorf, 1991., str. 14.

doživljaja Božjeg bitka i prisutnosti vodi brigu za prikladnim i pratiteljskim dušobrižništvom i oblicima suradničkog i dijaloškog pastoralala.¹⁹

Svojim djelovanjem župna zajednica ostavlja pliće ili dublje tragove i u društvu. Ne može se zanijekati činjenica da župnu zajednicu čine ljudi, vjernici različitih profila, koji su istodobno i građani određenog društva. Oni svojim doprinosom radu župne zajednice pridonose i izgradnji okoline u kojoj žive. To posebno dolazi do izražaja u manjim sredinama, pogotovo seoskim, premda ni gradske sredine nisu izuzete, gdje su članovi župne zajednice nositelji lokalnih i društvenih službi.

Jedna župna zajednica preko svojih vjernika u društvu može djelovati na navjestiteljskoj, odgojno-obrazovnoj, socijalno-karitativnoj i na kulturno-društvenoj razini.

1.1. Djelovanje župne zajednice u društvu na navjestiteljskoj razini

Naviještanje Božje riječi osnovna je funkcija Crkve, pa tako i župne zajednice. Te se funkcije župa ne može i ne smije odreći ni u jednom društvenom sustavu, čak ni u totalitarnom.

Svi članovi župne zajednice naviještaju Radosnu vijest prvo svojim životom. Papa Pavao VI., u svome Apostolskom nagovoru o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi*, govoreći o putovima evangelizacije²⁰ i o elementima evangelizacije,²¹ na prvo mjesto stavlja važnost životnog svjedočanstva, neusiljeno zračenje vlastite vjere bez riječi.

Kao u sva vremena, tako i danas, kada su riječi izgubile svoju težinu i važnost, svjedočanstvo pravoga kršćanskog života u svim sferama ljudskog djelovanja i proživljavanja svakodnevice može biti put obnove i razvoja kako župne zajednice i Crkve tako i samog društva. U takvo svjedočanstvo života i vjere pozvani su svi vjernici, članovi župne zajednice, neovisno o svome stupnju crkvenosti i pripadnosti Crkvi. Oni koji istinski žive svoju vjeru ne bi smjeli biti vođeni dvostrukim moralom: jednim koji vrijedi u župnoj zajednici te drugim kojim se vode u svakodnevnom djelovanju i u komunikaciji s ljudima izvan župne zajednice.

Iako smo prešli u generaciju slike, ne smijemo zaboraviti na vrijednost izgovorene riječi. Uz razne oblike organiziranih i neorganiziranih katehetskih po-

¹⁹ Usp. Josef MÜLLER, »Gemeindepastoral«, u: Konrad BAUMGARTNER, Peter SCHEUCHENPFLUG (ur.), *Lexikon der Pastoral*, Band 1., A-Ki, Herder, Freiburg, Basel, Wien, ³2002., stupci 581–582.

²⁰ Usp. PAVAO VI., *Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu, Evangelii nuntiandi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²2000., br. 41.

²¹ Usp. *isto*, br. 21.

uka,²² homilija je najrašireniji oblik naviještanja Božje riječi. Ona se kao dio liturgije veoma preporučuje.

Hrvatski biskupi u pastoralnim smjernicama na početku trećeg tisućljeća *Na svetost pozvani* ističu da propovijedanje mora biti navještaj vjere Crkve, duboko razmatrano u osobnoj molitvi, potpomognuto proučavanjem i čitanjem prikladne literature te upućeno konkretnom čovjeku.²³ U kontekstu razmišljanja djelovanja župne zajednice u društvenom okruženju, hrvatski biskupi naglašavaju da »ne treba čuditi što su u današnje vrijeme u propovijedanju obilno prisutna društvena pitanja konkretnog čovjeka, dakako, s religioznoga i moralnoga stajališta. Zanimanje za situaciju čovjeka, danas često uzdrmanog i mučenoga gospodarskim, socijalnim i političkim problemima, znak je trajne skrbi Crkve da ljudima i narodima donese pomoć evanđeoskog svjetla i ljubavi.«²⁴ Iako u homiliji treba biti prisutan govor o situaciji čovjeka i svijeta koji ga okružuje, ona se ne smije koristiti za razne političke govore u kojima se propagiraju ili favoriziraju političke ili stranačke opcije. Homilija je trajno i isključivo u službi čovjeka i Crkve.

Naposljetku, onaj tko je taknut Božjom riječi, počinje sam evangelizirati svoju okolinu svojim svjedočanstvom i navještajem. No to svjedočanstvo i navještaj iskustva Boga ne smiju biti previše demonstrativni, tako da se drugima bez pridržaja nameću vlastita iskustva,²⁵ nego pomoć da se u konkretnome životu otkriju tragovi transcendentnoga odnosno prisutnost Boga. Razmišljanja o čovjeku i njegovim životnim situacijama vrlo su plodne teme za razne župne tribine i obnove u koje se osim svećenika, redovnika, redovnica i vjeroučitelja/kateheta laika mogu uključiti i vjernici koji kao stručnjaci mogu progovoriti o pojedinim pitanjima vezanim uz ljudsku egzistenciju ili društvena događanja, bez obzira na njihov stupanj pripadnosti župnoj zajednici (npr. ekonomisti, gospodarstvenici, političari, odgojitelji, učitelji, sveučilišni profesori, itd.).

»U svijetu koji se jako mijenja, nužno se konačno uvjeriti da je Crkva 'u stanju misija' i zato u prvi plan mora staviti katekumenat, novu evangelizaciju i reinicijaciju u kršćanstvo. Jer mnogi kršćani koji su primili sve sakramente još nisu doživjeli pravo iskustvo Boga, a prema tome niti obraćenje, opciju za Krista kako je On to zaželio.«²⁶

²² Pod pojmom neorganiziranih katehetskih pouka uzimamo svaki oblik razgovora u različitim prilikama i situacijama života, kada trebamo dati odgovore na sadržaje vjere ili protumačiti nejasnoće koje se mogu javiti u vezi s njima kod naših bližnjih.

²³ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002., br. 17 i 18.

²⁴ *Isto*, br. 18.

²⁵ Usp. Anselm GRÜN, *Kušati uskrсну radost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002., str. 42.

²⁶ Milan ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006., str. 263.

Zato veliko područje djelovanja župne zajednice na navjestiteljskoj razini unutar samoga društva, koje se ne smije nikako zaboraviti ili zaobilaziti, a nije dovoljno iskorišteno, jest uporaba društvenih obavijesnih sredstava (televizija, radio, tisak i internet). Utjecaj društvenih obavijesnih sredstava danas je jako velik i snažan. Crkva zahtijeva uporabu društvenih obavijesnih sredstava²⁷ te ih smatra »ne samo proizvodima ljudskog genija nego također velikim Božjim darovima i pravim znacima vremena«²⁸. Ne može se zanemariti njihova prisutnost u životu pojedinaca i cjelokupnog društva. Koliko puta samo danas društvena obavijesna sredstva oblikuju svijest i savjest suvremenog čovjeka na ekonomskom, političkom, uljudbenom, odgojnom, vjerskom te drugim područjima ljudskih djelatnosti?²⁹ Zato je potrebno ta sredstva kao dostignuća ljudskog uma i suvremene tehnologije iskoristiti za izgradnju osoba kako bi preko njih i samo ljudsko društvo bilo izgrađeno na dobro sviju.³⁰

Crkva, a onda i župna zajednica kao prepoznatljivi dio ljudske zajednice i društva, u društvenim obavijesnim sredstvima vide sredstva koja pomažu naviještanju sadržaja vjere i samom komunikacijskom odnosu Boga i čovjeka. Od svih vrsta društvenih obavijesnih sredstava danas su u našim župnim zajednicama najraširenija tiskovna sredstva u obliku raznih tjednih, mjesečnih ili prigodnih biltena odnosno župnih listića, koji imaju manje-više redovite rubrike: nedjeljna propovijed, važni događaji za župnu zajednicu, obavijesti vezane za život župne zajednice, raspored sv. misa, lik sveca tjedna, misao tjedna. U izradu župnih listića potrebno je još više uključiti vjernike laike koji svojim znanjem mogu obogatiti sadržaj samog listića, a i sam grafički izgled.

Nakon demokratskih promjena devedesetih godina prošlog stoljeća Crkvi su u Hrvatskoj otvorena vrata na televiziji i radiju. Kroz ovih šesnaest godina razne su uređivačke politike *krojile* udio religijskog programa i priloga na televizijskim i radijskim programima.

Usprkos tomu članovi župne zajednice mogu i trebaju puno više nego dosad koristiti lokalne televizije i radiostanice za religiozne sadržaje, putem kojih se župna zajednica kao dio lokalne jedinice društva afirmira kao aktivni čimbenik

²⁷ Usp. Dekret o sredstvima društvenog saobraćanja *Inter mirifica*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 3; IVAN PAVAO II., *Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, Redemptoris missio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., br. 37.

²⁸ PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Izvještajna katolička agencija, Zagreb, 2000., br. 4.

²⁹ Više o tome u: Mirko MATAUŠIĆ, Ivan RIMAC, »Praćenje medija i odnos prema vrednotama«, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.), br. 2, str. 485–498.

³⁰ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, br. 12.

društvenog i vjerskog života.³¹ Stoga je mudro člana župnoga pastoralnog vijeća imenovati osobom za kontakte s medijima koja pravodobno obavještava medije o događajima i pastoralnim pothvatima župne zajednice. Osim člana župnoga pastoralnog vijeća, osoba za kontakte s medijima može biti osoba koja već radi u medijima. Jednom mjesečno može se susretati sa župnikom i određenim članovima župnoga pastoralnog vijeća kako bi zajednički pripremili najavu života i djelovanja župne zajednice za određeno razdoblje.

U današnje vrijeme nije potrebna »neka posebno velika mašta da bi se zemlja mogla zamišljati kao globus isprepleten elektronskim prijenosima, kao bučni planet ugniježđen u posvemašnjoj tišini svemira. No doprinosi li to istinskom razvoju čovjeka i pomaže li pojedincima i narodima da budu u skladu sa svojim transcendentnim određenjem?«³² Ovim riječima Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva u uvodu dokumenta *Etika na Internetu* počinje razmišljati o internetu, danas jednom od najmoćnijih sredstava koje ima velik utjecaj na pojedinca, narode i međunarodnu zajednicu. Sve veći broj župnih zajednica, biskupija, redovničkih zajednica i ustanova povezanih s Crkvom koristi internet za svoje programe i djelovanja različitih profila. Svjesni su njegovih pozitivnih, ali i negativnih obilježja.³³

U Hrvatskoj je internet kao sredstvo evangelizacije u župnim zajednicama još nedovoljno prisutan i iskorišten.³⁴ Internet tako može pružiti »veličanstvene mogućnosti za evangelizaciju ako se koristi stručno i s jasnom sviješću o njegovoj moći i njegovim slabostima. Nadasve, pružajući informacije i pobuđujući zanimanje, omogućuje prvi susret s kršćanskom porukom, poglavito mladeži za koju cyberspace postaje sve više prozor u svijet.«³⁵ Važno je napomenuti da,

³¹ Slavlja raznih blagdana, župnih zaštitnika, župnih svečanosti, božićni i uskrсни koncerti koji nemaju samo župno značenje već i šire, igrokazi, tribine, kulturna događanja, obilježavanja godišnjica raznih društava, organiziranje TV i radio emisija s ciljanom tematikom, i sl.

³² PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, »Etika na Internetu«, u: ISTI, *Crkveni dokumenti o Internetu*, Izvještajna katolička agencija, Zagreb, 2002., br. 1.

³³ PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Izvještajna katolička agencija, Zagreb, 2000.; ISTI, »Etika na Internetu«, u: PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o Internetu*; ISTI, Crkva i Internet, u: PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o Internetu*.

³⁴ Primjerice, dvadeset i četiri župne zajednice Zagrebačke nadbiskupije imaju svoju internet stranicu, a trideset i dvije adresu elektroničke pošte. Moguće je da neke župne zajednice nisu pravodobno poslale izdavaču svoje podatke te da su u međuvremenu neke otvorile svoju internet stranicu ili adresu elektroničke pošte. Prema *Telefonskom imeniku i adresaru 2006. Zagrebačka nadbiskupija*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., str. 19–48.

³⁵ IVAN PAVAO II., »Internet: Novi forum za naviještanje evanđelja. Poruka pape Ivana Pavla II. za 36. svjetski dan društvenih obavijesnih sredstava, 12. svibnja 2002.«, u: PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o Internetu*, br. 3.

unatoč njegovim velikim mogućnostima, internet nikada neće moći zamijeniti duboko iskustvo Boga koje pruža liturgijski i sakramentalni život Crkve. Internet može pridonijeti dopuni i potpori u pripravi za susret s Kristom u zajednici i u podupiranju novih vjernika na putu vjere koji su započeli.³⁶ Internet stranica župne zajednice prikladno je sredstvo okupljanja i katehiziranja mladih vještih u informatičkom govoru. Oni bi svojim uradcima mogli evangelizirati i katehizirati članove župne zajednice, ali i društva.

1.2. Djelovanje župne zajednice u društvu na odgojno-obrazovnoj razini

Katolička je crkva dala velik doprinos u izgradnji odgojno-obrazovne dimenzije europskog kontinenta. U tom kontekstu ne mogu se zanijekati kršćanski korijeni »hrvatske i europske kulturne baštine, koja ostvaruje svoje plodove na religiozno-duhovnom, etičkom, kulturnom, umjetničkom, filozofskom, znanstvenom, pravnom, političkom i drugim područjima«³⁷. Analogno tome, župna zajednica evocira svojim članovima, ali i društvenoj javnosti koja je okružuje, da »katolička baština u hrvatskom narodu nije sporedna činjenica«³⁸. Ona se ne može ignorirati jer daje pečat i impulse životu hrvatskog naroda.

Nakon pada komunizma i dolaskom demokracije, Crkva se počela otvarati novim primateljima čiji se krug sve više širio. Primateljima Božje riječi tako »posredno ili neposredno postaju stvarni ljudi i izvan crkvenog praga i izvan sakristije«³⁹.

Religiozna je dimenzija sastavna dimenzija čovjekove osobnosti. Od najranijih dana djetinjstva ona se razvija, pa ne čudi što djelovanje Crkve na odgojno-obrazovnom području ide od predškolske dobi (dječji vrtići) pa do posljednjih trenutaka čovjekova života (palijativna skrb).

Već religijska pedagogija »svoj zadatak nastoji prepoznati u osposobljavanju čovjeka (djeteta) da svijet susreće cjelovito. Drugim riječima, valja omogućiti čovjeku da u svijetu dokuči, susreće, i biva ponesen onim što nadilazi njegovo racionalno poimanje, da stječe iskustva na različitim područjima i s različitim dimenzijama svijeta.«⁴⁰

³⁶ Usp. *isto*.

³⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., str. 7.

³⁸ *Isto*.

³⁹ Josip BALOBAN, *Djelovanje Crkve u novim društvenim okolnostima*, str. 5.

⁴⁰ Alojzije HOBLAJ, »Vjerski odgoj predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima«, u: *Pedagoški odgoj danas i sutra. Zbornik radova sa znanstvenog i stručnog skupa*, Osijek, 1994., str. 90.

Dugo se vremena zanemarivala duhovna komponenta u odgoju djece, a bez nje je cjeloviti odgoj nezamisliv.⁴¹ Vjerski odgoj u predškolskim ustanovama, kako ga definira Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području kulture i odgoja, Republika Hrvatska jamči u svjetlu načela o vjerskoj slobodi i poštivanju temeljnog prava roditelja na vjerski odgoj djece.⁴² U Republici Hrvatskoj su četiri stotine dvadeset i dva javna dječja vrtića.⁴³ Verificirani Program katoličkoga vjerskog odgoja imaju devedeset i dva javna dječja vrtića. Još četrdeset javnih dječjih vrtića čeka verifikaciju Programa. Broj je ohrabrujući i on će rasti sukladno daljnjem doškolovanju odgojiteljica u vjeri i brizi svih potrebnih čimbenika koji mogu na to djelovati: od vodstva dječjih vrtića, veće aktivnosti župnika u poticanju vjernica odgojiteljica na doškolovanje, svijesti roditelja da traže vjerski odgoj za svoje dijete u dječjem vrtiću, do osiguravanja stručne osobe za promicanje vjerskoga odgoja predškolske dobi pri nad/biskupijskim katehetskim uredima i otvorenosti katoličkih učilišta za doškolovanje odgojiteljica u vjeri.⁴⁴ Katoličkih vjerskih vrtića ima pedeset i oni rade po Programu katoličkoga vjerskog odgoja. Dječji su vrtići zahvalna mjesta u kojima se mogu ostvariti plodonosni susreti i razni oblici suradnje djece, roditelja, odgojiteljica, vjernika i djelatnika župnih zajednica u zajedničkom hodu odgoja djece u svim dimenzijama.

Od jeseni školske godine 1991./92. vjeronauk se nalazi u cjelini školskoga odgojno-obrazovnog sustava. Svojim je »sadržajima i ciljevima ucijepljen u demokratsku i pluralnu školu i daje nepobitan prilog cjelovitom odgoju djece i mladeži u njima«⁴⁵. Vjeronauk u školi naglašava cjelovit odgoj čovjeka, gdje uz religioznu dimenziju promiče osobne i društvene općeljudske i vjerničke vrednote.⁴⁶

⁴¹ Usp. Alojzije HOBLAJ, *Teološko-katehetska ishodišta vjerskoga odgoja u ranom djetinjstvu*, Glas Koncila, Zagreb, 2006., str. 31–40.

⁴² Usp. »Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture«, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001., čl. 1.

⁴³ Usp. Stjepan STANIČIĆ, Ivo ŽANETIĆ, Ljiljana ŽANETIĆ, Boris DRANDIĆ (ur.), *Školski priručnik 2006./2007.*, Znamen, Zagreb, str. 282–301.

⁴⁴ Usp. *Izvešće o radu Više savjetnice za vjerski odgoj djece predškolske dobi s. Katarine Marice Pišković u pedagoškoj godini 2005./2006.* Izvešće je podneseno Nacionalnom katehetskom uredu Hrvatske biskupske konferencije, 22. rujna 2006. godine, str. 3.

⁴⁵ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, str. 3.

⁴⁶ Usp. *isto*, str. 5.

Vjeronauk u srednjim školama, uz pružanje cjelovitog poznavanja katoličke vjere, pruža učenicima pomoć »da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i vrijednosti, te izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu«⁴⁷.

Da ne bi sadržaji dobiveni u školskom vjeronauku ostali uglavnom na obrazovnoj razini, uz sav onaj trud što ga vjeroučitelji ulažu u odgojnu razinu, osjeća se potreba za zaživljavanjem pastoralna škole. Pastoral škole nije nepoznat u općoj Crkvi. U hrvatskoj crkvenoj javnosti treba mu dati više prostora za stručna promišljanja i konkretizaciju, to više što u drugoj polovini 20. stoljeća nije bilo toga pastoralna. Posebno poglavlje posvećeno je toj problematici u Planu i programu za župnu katehezu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, pod naslovom *Pastoral škole izazov župnoj zajednici*.⁴⁸ Škola je odlučujuće mjesto formacije učenika, osoba, pa kao takvo i jedno od najvažnijih mjesta misijskog poslanja Crkve i župne zajednice.⁴⁹

Participirajući na teritoriju župne zajednice, škola je usko povezana s jednim određenim brojem članova dotične župne zajednice. Zbog toga se ni župna zajednica ne smije distancirati od odgojno-obrazovne politike našega školstva i života same škole. Pastoral škole pokreće ponude raznih oblika suradnje vjernika župne zajednice i šire unutar trijade obitelj – škola/društvo – župna zajednica/Crkva. Polja školskoga pastoralna jesu pastoralna dimenzija školskoga vjeronauka, susreti učenika, roditelja i učitelja, projekt grupe, pomoć u pripravi posebnih školskih slavlja odnosno dana s vjerskim obilježjima,⁵⁰ duhovne obnove i duhovne vježbe za razredne odjele ili osoblje škole, seminari s različitim tematikama, uključivanje župne zajednice u školske listove, otvaranje stranica župnih listova ili internet stranica za problematiku škole i sl.⁵¹

⁴⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program nastave katoličkoga vjeronauka za srednje škole*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2002., str. 11.

⁴⁸ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb–Zadar, 2000., str. 139–142.

⁴⁹ Usp. *isto*, str. 140.

⁵⁰ Euharistijska slavlja prigodom zaziva Duha Svetoga na početku nastavne godine, zahvalnice na kraju nastavne godine, obilježavanja Dana kruha i zahvalnosti za Božja dobročinstva, Božića, Uskrsa, Dana škole, župnog blagdana te pokornička bogoslužja.

⁵¹ Usp. Albert BIESINGER, Winfried NONHOFF, *Religionsunterricht und Schülerpastoral*, Kösel Verlag, München, 1982., str. 69; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, str. 141–142; Željko ČEKOLJ, »Razmatranja njemačkih biskupa o pastoralu župnih zajednica i ulozu vjeroučitelja u školi i školskom pastoralu«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 131 (2003.), br. 4., str. 262–265.

Šteta je za hrvatsku pastoralnu praksu što je mjesni župnik prebrzo napustio vjeronauk u školi i što više nije jedan od čimbenika koji sudjeluju u izdavanju kanonskih mandata za vjeroučitelje u školi, a što je bila praksa početkom devedesetih godina prošloga stoljeća prilikom ponovnog vraćanja konfesionalnog vjeronauka u škole. Naime, uz uvažavanje vjeroučitelja *ex professo*, mjesni je župnik najtransparentnija, a nerijetko i veoma uspješna poveznica između župne i školske zajednice. On je ta poveznica u strukturalnom, ali i duhovno-vjerničkom, a onda i u odgojno-obrazovnom smislu. Njega se doživljava – i na razini župne zajednice i na razini škole – kao predvoditelja u zajednici i vjerničkog pedagoga. S nekoliko sati nastave vjeronauka u školi bio bi trajna i vidljiva poveznica između dviju ustanova, jedne društvene i jedne crkvene ustanove.

Osim vjeronauka u školi, koji otvara razne mogućnosti suradnje učitelja, učenika, roditelja i ostalih članova župne zajednice, u cjelokupni vjerski odgoj i obrazovanje uključuje se i župna kateheza. Župna kateheza, iako nije zaživjela u očekivanom intenzitetu u Hrvatskoj, prepoznatljiva je kao trajna djelatnost župne zajednice koja pridonosi izgradnji društva preko svojih raznovrsnih skupina i interesnih zajednica. U tim različitim skupinama, župna zajednica pomaže svojim članovima, koji su i članovi društva, da se razviju u cjelovite osobe koje će znati suosjećati s Crkvom, koji će učiti živjeti vlastito vrijeme tako da postanu odgovorni i angažirani vjernici i građani.⁵² Preko živih vjerničkih krugova, interesnih zajednica, vjernici više angažirani unutar određene interesne zajednice, pa tako i u životu župne zajednice, lakše mogu doći i do udaljenih članova župne zajednice koji bi svojom prisutnošću i angažmanom pridonijeli boljoj realizaciji skupine u župi i društvu. Zato ove skupine ne smiju biti strogo zatvorene u same sebe, nego njegujući misionarski i apostolski duh dolaziti do svih kategorija vjernika. Takvim se duhom stvara otvorenost u djelovanju i u drugim odgojnim ustanovama poput đачkih i studentskih domova, športskih klubova i dr.

1.3. Djelovanje župne zajednice u društvu na socijalno-karitativnoj razini

Socijalno-karitativno djelovanje župne zajednice jest vjera potvrđena konkretnim djelima ljubavi. Mnogi teolozi, a i drugi ljudi smatraju da bi župna zajednica i Crkva u cjelini trebale posebno biti prisutne u hrvatskome tranzicijskom društvu, upravo po toj župnoj i crkvenoj dimenziji. Župna je zajednica najpogodnije mjesto za širenje i prakticiranje socijalnog nauka Crkve te kao takva crkveno i društveno mjesto na kojem se prepozna je intenzitet ostvare-

⁵² Usp. Umberto DE VANNA, *Mladi u skupinama*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2000., str. 21–22.

nja, ali i stupanj propuštenih socijalno-karitativnih šansi jedne (nad)biskupije.⁵³ Iako nije jedina, socijalna je dimenzija bitna u naviještanju evanđelja i samostvarenja župne zajednice. Analogno socijalno-karitativnom djelovanju župne zajednice, javlja se socijalni pastoral⁵⁴ koji na razini župne zajednice, a tako i na društvenoj razini, »može postati najvidljivije i najučinkovitije sredstvo pastoralnog služenja«⁵⁵.

U promišljanju ostvarivanja socijalno-karitativne djelatnosti vodi nas klasični postojeći župni Caritas. Hrvatski biskupi svjesni su važnosti župnih Caritasa, pa potiču da oni budu organizirani i aktivni.⁵⁶ No župni je Caritas mnogo više od pružanja pomoći u odjeći i hrani, što je dosad bila praksa. Za razliku »od župnog pastoralnog i ekonomskog vijeća, za koje zajednica bira članove, one koji će predstavljati zajednicu, skupina Caritas ima zadaću animirati sve vjernike u župi, pitati svakoga što može sa svoje strane učiniti i dati za točno konkretne potrebne: oni moraju imati ime i prezime, dob i spol, adresu i konkretnu potrebu.«⁵⁷ Zato župni Caritas ima svoje zadaće:

- »1. upoznati cijelu župu s konkretnim potrebama konkretnih potrebnih i najprije se moliti za njih kako bi patnje samo nekih postale patnje svih;
2. otvarati granice svoje župe potrebama drugih;
3. animirati cijelu župnu zajednicu i izgrađivati tako u njoj osjećaj odgovornosti;

⁵³ Usp. Josip BALOBAN, »Socijalna dimenzija kršćana u župi«, u: ISTI (ur.), *Kršćanin u javnom životu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Glas Koncila, Zagreb, 1999., str. 98.

⁵⁴ Više o socijalnom pastoralu u: Norbert METTE, Hermann STEINKAMP (ur.), *Anstiftung zur Solidarität. Praktische Beispiele der Sozialpastoral*, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz, 1997.; Hermann STEINKAMP, *Sozialpastoral*, Freiburg, 1991.; ISTI, *Solidarität und Parteilichkeit*, Mainz, 1994.; Norbert METTE, Hermann STEINKAMP, »Die Grundprinzipien der Sozialpastoral. Am Beispiel des 'Plano de Pastoral de Conjunto' der Diözese Crateus (Brasilien)«, u: *Pastoraltheologische Informationen*, 14 (1994.), Heft 1–2, str. 79–92; ISTI, »Prinzipien und Elemente einer Sozialpastoral für die Kirche in der Bundesrepublik Deutschland. Am Beispiel 'Christlicher Gemeinden als Asyle'«, u: *Pastoraltheologische Informationen*, 14 (1994.), Heft 1–2, str. 93–102; Karl BOPP, *Barmherzigkeit im pastoralen Handeln der Kirche. Eine symbolisch-kritische Handlungstheorie zur Neuorientierung kirchlicher Praxis*, Don Bosco Verlag, München, 1998.; Maria WILD, *Pastorale Weltentheologie – transversal entwickelt im Diskurs mit der Sozialpastoral*, Kohlhammer-Verlag, Stuttgart–Berlin–Köln, 2000.; Josip BALOBAN, »Afirmacija socijalnog pastoralu u Hrvatskoj«, u: Stjepan BALOBAN–Gordan ČRPIĆ (ur.), *Socijalni kompendij: izazov i nadahnuće*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007., str. 65–83.

⁵⁵ Josip BALOBAN, »Afirmacija socijalnog pastoralu u Hrvatskoj«, str. 81.

⁵⁶ Usp. Milan ŠPEHAR, »Caritas«, u: Pero ARAČIĆ (ur.), »Jeremija, što vidiš?« (*Jr 24,3*). *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, str. 377–379.

⁵⁷ ISTI, *Caritas i dragovoljni rad*, Caritas Nadbiskupije zagrebačke, Zagreb, 2001., str. 18.

4. povezati u župi sve one koji mogu pružiti konkretnu stručnu pomoć;
5. povezati se s lokalnim oblastima u zajedničkom radu pomaganja;
6. promovirati dragovoljstvo.«⁵⁸

Iz ovih zadaća župnog Caritasa očito je da njegovo djelovanje nije samo pružanje materijalnih dobara, nego izgrađivanje cijele župne zajednice i društva u organiziranju dugoročne pomoći potrebnima. Za to je potreban i odgoj koji počinje u obiteljima, pa se nastavlja u školama,⁵⁹ župnim zajednicama⁶⁰ i na fakultetima.⁶¹ Socijalni nauk Crkve diktira temeljne kriterije pastoralnog djelovanja i na društvenome području. Ti su kriteriji: »naviještanje Evanđelja; sučeljavanje evanđeoske poruke s društvenim zbiljama; planiranje akcija usmjerenih obnovi tih zbilja, usklađujući ih s potrebama kršćanskog morala«⁶².

Paleta socijalno-karitativnog djelovanja vjernika, članova župne zajednice unutar same župe pa tako i društva jest velika: pružanje instrukcija iz raznih školskih predmeta, posjeti bolesnima, nemoćnima, napuštenima i starijima, pomaganje u raznim potrebama, savjetovanja (liječnička, pravna građevinska) i sl. Sve to pomaže da se različite kategorije građana i vjernika što bolje uključe u obiteljsku, župnu i društvenu zajednicu. Treba istaknuti kako je bilo koji angažman socijalno-karitativnog djelovanja dragovoljan.⁶³ Danas je moguće angažirati župljane različitih profesija koji će »stručno i pedagoški, edukativno i preventivno, terapijski i dušobrižnički djelovati na socijalnoj razini i tako prakticirati suvremeni socijalni vid kršćanstva«⁶⁴.

⁵⁸ *Isto*, str. 19.

⁵⁹ Promicanje socijalno-karitativnog razmišljanja i djelovanja kao aktualizacije određenih nastavnih jedinica: skupljanja hrane, odjeće, obuće i drugih potrebnih stvari za potrebite, posjećivanje bolesnih i nemoćnih, starijih i napuštenih.

⁶⁰ Plan i program župne kateheze naglašava kako je ova »zajednica nužnost svake župne zajednice, odgovorne da na organiziraniji način promiče djelotvornu ljubav, služenje i solidarnost među ljudima«. Citirano prema: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, str. 115.

⁶¹ Organiziranje raznih socijalno-karitativnih akcija među studentima i djelatnicima fakulteta. Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, uz kolegij Socijalni nauk Crkve, predaje se i kolegij Hrvatska Crkva pred izazovom socijalnog pastoralala.

⁶² PAPINSKO VIJEĆE »IUSTITIA ET PAX«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005., br. 523.

⁶³ Tako ističe hrvatski pastoralist Josip Baloban: »Sadašnja postojeća društvena i socijalna situacija zahtijeva da se u župi osnuje *Pastoralni socijalni odbor* koji će voditi brigu o starijim i nemoćnim osobama, o socijalno ugroženim umirovljenicima, kao i o ovisnicima o drogi i alkoholu. Dakako da su za takvu djelatnost potrebni osposobljeni župljani koji će tu službu obavljati na volonterskoj osnovi.« Citirano prema: Josip BALOBAN, *Crkvenost i obitelj pred izazovima*, Glas Koncila, Zagreb, 2004., str. 133.

⁶⁴ Josip BALOBAN, »Afirmacija socijalnog pastoralala u Hrvatskoj«, str. 83.

1.4. Djelovanje župne zajednice u društvu na kulturno-društvenoj razini

Uvažavajući povijest, i učeći od nje, može se reći da su župne zajednice bile nositeljice i promicateljice kulturnih vrednota svoga kraja.⁶⁵ Župna zajednica ima svoje mjesto u kulturi⁶⁶ te je upravo kultura jedan od mostova koji spaja crkvenu i društvenu razinu djelovanja same župne zajednice. Koliko će se pozornosti posvećivati kulturnoj baštini i kulturnim događajima unutar župne zajednice, ovisit će o edukaciji i afinitetima svećenika kojemu je povjerena briga za župnu zajednicu, ali i samih vjernika.

*Uredba Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim muzejskim zbirka*ma u čl. 1. govori: »Spomenikom crkvene umjetnosti u širem značenju smatraju se sve crkvene građevine i svi predmeti umjetnosti i obrta, koji su služili ili još služe bogoslužju – bez obzira da li od državnih organa jesu ili nisu proglašeni spomenicima kulture. Ukoliko ti predmeti još služe svojoj svrsi, smatraju se *živim spomenicima*, a ukoliko su izvan uporabe, smatraju se predmetima crkvenih muzeja.«⁶⁷ Župna crkva, bez obzira na to jesu li je državne vlasti proglasile spomenikom kulture ili ne, ostavlja vidljivi pečat u lokalnim jedinicama uprave. Zato i jedna od većih pozornosti i skrbi svećenika i vjernika, članova župne zajednice, vidi se u očuvanju i obnovi sakralnih objekata i predmeta koji su vrijedna kulturna baština Crkve i dotičnog kraja. Osim u brizi za očuvanje i obnovu sakralnih objekata i predmeta, djelovanje župne zajednice u društvu na kulturno-društvenoj razini može ići u nekoliko smjerova. Nabrojimo neke! Sve nabrojene aktivnosti mogu biti putovi veće angažiranosti vjernika unutar župne zajednice, bilo organiziranjem, sudjelovanjem u pojedinim kulturnim događajima, bilo uređenjem ili vodstvom popratnih župnih sadržaja (posudbenih knjižnica, muzeja, itd.).

Župna zajednica može organizirati u crkvi ili primjerenim pastoralnim prostorijama božićne i uskrсне koncerte, koncerte prigodom proslave župnog blagdana, koncerte umjetnika na orguljama, klaviru, gudačkim i puhačkim instrumen-

⁶⁵ Usp. Miroslav ČERNOGA, »Promicanje kulturnih sadržaja u životu župne zajednice«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 129 (2001.), br. 1, str. 19.

⁶⁶ Tome u prilog idu crkveni i društveni dokumenti i zakoni. Ovdje navodim samo neke: Konstitucija o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 122–130; Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, u: *isto*, br. 53–62; »Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture«, u: *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 2001., čl. 13; »Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara«, u: NADBISKUPIJA ZAGREBAČKA URED ZA KULTURNA DOBRA, *Crkvena kulturna dobra. Analecta. Godišnjak Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije*, 1 (2003.), 1, str. 115–152.

⁶⁷ »Uredba Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim muzejskim zbirka«ma, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 129 (2001.), br. 1, str. 9–10, ovdje str. 9 i čl. 1.

tima. Na taj se način uspostavlja veza s mnogim zborovima, kulturnoumjetničkim društvima i udrugama na području župne zajednice, dekanata i regije.

Nadalje, župna zajednica u svojim pastoralnim prostorijama, uz malu prilagodbu vjeronaučnih dvorana, može postaviti vremenu i datumu tematski primjerenu izložbu poznatih ili manje poznatih umjetnika te organizirati umjetničke kolonije. Također radovi učenika mogu biti izloženi na radost učenika, roditelja, učitelja i cijele župne zajednice.

Pastoralne prostorije, pogotovo vjeronaučne dvorane, idealne su za predstavljanje književnih djela, održavanje večeri poezije i proze, raznih tribina, predavanja i seminara.

Sve više osobnih i financijskih snaga ulaže se u obnovu ili formiranje župnih posudbenih knjižnica – izvora kulture čitanja, odgoja i obrazovanja. U njima, osim domaće i strane književnosti, mogu biti knjige teoloških i duhovnih sadržaja. Posudbene su knjižnice zahvalno mjesto evangelizacije i katehizacije vjernika koji preko pisane riječi žele više upoznati sadržaje vjere.

One župne zajednice koje posjeduju vrijedna umjetnička djela ili sakralne predmete mogu otvoriti mali župni muzej gdje bi ljepota i vrijednost izložaka bile dostupne širem krugu ljudi.⁶⁸ Tako se župni muzej može uvrstiti u kulturnoumjetničku ponudu grada ili mjesta.⁶⁹

Djelovanje župne zajednice u raznim kulturno-društvenim dimenzijama jest put evangelizacije društva i njegovih struktura koji svakako ostavlja vidljive tragove inkulturacije kršćanskih vrijednosti u društvu. Naše je društvo izraslo iz kršćanske kulturne baštine i obilježeno je njome. Zato kršćansku kulturnu baštinu treba njegovati i prenositi sljedećim generacijama ne samo kao dio crkvenoga nego i nacionalnog identiteta.

Zaključak

Pretresali smo djelovanje župne zajednice na društvenoj razini. U samostvarenju Crkve, župna zajednica ima nezamjenjivu ulogu. Ona je, bez sumnje, najvažnije mjesto u kojem se očituje kršćansko zajedništvo. Kontinuirano i aktivno djelovanje župne zajednice vrlo je važno za djelotvornu prisutnost u mjesnoj Crkvi, ali i u društvu koje ju okružuje. Ona je dio društva i kao takva svojim pastoralnim djelovanjem – koje uključuje vjernike svih životnih dobi i stupnjeva pripadnosti župnoj zajednici – pridonosi što boljem ostvarenju čovjeka u svim njegovim dimenzijama.

⁶⁸ Usp. Miljenko DOMIJAN, *Riznica župne crkve u Ninu*, Zadar, 1983.

⁶⁹ Usp. Miroslav ČERNOGA, »Promicanje kulturnih sadržaja u životu župne zajednice«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 129 (2001.), br. 1, str. 20.

Društvo svojim brzim promjenama i događanjima na područjima gospodarstva i politike utječe na ljude, pa tako i na vjernike-članove župnih zajednica. Rezultati znanosti i tehnologije te plodovi kulture i umjetnosti ne smiju ostati izvan župnih zajednica. Oni se trebaju integrirati u njih. No, unatoč svim dostignućima suvremenog društva, župna zajednica mora biti i ostati prepoznatljivo ostvarenje u prostoru i vremenu Isusova naloga danog u Evanđelju.

Župna je zajednica uvijek imala svoje mjesto u povijesti Crkve, pa i društva, te ne postoji razdoblje kada nije egzistirala.

U današnjem vremenu, koje obilježavaju dinamizam i prestrukturiranje društva, nužna je također dinamična pokretljivost i žurnost novog pozicioniranja župnih zajednica u društvu kako bi odgovorile »svom iskonskom zadatku da budu znak, vrijednosno i iskustveno dohvatljiv prostor«⁷⁰. Čitajući znakove vremena i osluškajući stvarne potrebe ljudi, župne zajednice mogu biti mjesta istinskog iskustva vjere i stila kršćanskog života. Uključivanje vjernika u djelovanje župne zajednice *ad extra*, jedan je put dušobrižništva koji se prožet misionarskim duhom treba protezati na sve koji borave u župnoj zajednici.⁷¹ Župna zajednica odgaja vjernike za apostolat ponajprije unutar Crkve, pa onda i unutar društva, te za svjedočenje vjere u svim dimenzijama i uvjetima života, osobito profesionalnog i društvenog. Taj odgoj traje čitavog života, a počinje s najranijim godinama djetinjstva.⁷²

Vrijeme prebrzo leti i ne dopušta Crkvi da ostane samo na pisanim analizama, dijagnozama i normativima župnog pastoralala danas. U tom je smislu svaki novi dan jedna nova šansa da se nešto učini boljim u životu i djelovanju župnih zajednica. A to ne mogu samo oni kojima je povjerena briga za pojedinu župnu zajednicu i nekolicina suradnika. Svi su članovi župne zajednice već po svom krštenju odgovorni i pozvani ulagati svoje snage i talente u razvoj župne zajednice. Moraju biti svjesni dinamike života i vjere *ad intra* i *ad extra*.

Za takav daljnji razvoj i djelovanje župne zajednice potreban je odgoj svih članova, voditelja i vođenih, uz promjene u načinu pastoralnog planiranja, programiranja i djelovanja, te u odnosu svećenik-laik. To je preduvjet za zajedništvo i suradničke odnose unutar župne zajednice. Župna zajednica »pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koji se u njoj nalaze i ugrađuje ih u sveopćenitost Crkve. Potrebno je da se laici priviknu raditi u župi usko povezani sa svojim svećenicima; trebaju pred zajednicom Crkve iznositi svoje vlastite probleme, a isto tako i svjetske probleme te pitanja koja se odnose na spas

⁷⁰ Pero ARAČIĆ, Ružica RAZUM, »Župni pastoral«, u: Pero ARAČIĆ (ur.), »Jeremija, što vidiš?«, (Jr 24,3). Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu, str. 148.

⁷¹ Usp. Dekret o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 30.

⁷² Usp. *isto*.

ljudi, da se pretresaju i rješavaju na osnovi mišljenja sviju. Prema svojim mogućnostima neka pomažu svojoj crkvenoj obitelji u svakom apostolskom i misionarskom pothvatu«, ⁷³ naglašava Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*.

Summary

FUNCTIONING OF THE PARISH COMMUNITY AD EXTRA

The article discusses the functioning of the parish community ad extra, i.e. on a social level. The parish community is active ad intra in many ways: proclaiming God's word, celebrating the sacraments and other liturgical acts and charitable service. However, the parish community as a part of the society it exists in acts ad extra, i.e. on a social level. Engaging the faithful in the parish community does not exclude engagement in the social community.

Two facts are touched upon concerning the functioning of the parish community on a social level. The first, as part of the Church the parish community is part of a certain society. It acts on a determined space and as such has its specific share in the growth and development of the spiritual-bodily integrity of man in the development of the spiritual-cultural ascent of society on the whole. The other fact is that according to the 2001 census 87.83% of the population expressed themselves as Catholics. Being a member of the Catholic Church does not immediately mean being a believer or in fact a practising believer either within or outside the parish community. Catholics can be divided into several categories of believers: practising, traditional, nominal, optional or irregularly practising, occasionally practising, practising on special occasions and non-practising. The majority of these believers are not overly present in the life and activities of the parish community. Planning pastoral activities for a parish community would be partial if it would not consider the large number of Croatian believers who practise their faith on certain occasions and with various levels of belonging to the Church and parish community. However, they too are members of the parish community and the desire to include them in the life and activities of a certain parish community. One of the possible solutions can in fact be to motivate people in this category of believers and not only them, to become active on behalf of the parish community at the social level. In that way the parish community and its members can be active apostolically and in the mission sense in society on a proclamational, educational, social-charitable and cultural-social level.

Key words: *parish community, society, faithful-citizen.*

⁷³ Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL: *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁵1998., br. 10.